

Окландер Т.О.,

д-р екон. наук, доцент,

завідувач кафедри економіки підприємства

Одеська державна академія будівництва та архітектури

Серьогіна Н.В.,

старший викладач кафедри економіки підприємства,

Одеська державна академія будівництва та архітектури,

ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ АВТОДОРОЖНЬОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

АНОТАЦІЯ. Розглянуто значення індексу глобальної конкурентоспроможності. Вказані його складові у вигляді основних компонентів. Визначено необхідність комплексного впливу компонентів на економічну політику. Проаналізовано позицію України у рейтингу серед інших країн. Розглянуті динаміки окремих компонентів за чотири роки. Більш детально розглянуто вплив загальної та транспортної інфраструктур. Визначено незадовільний стан автодорожньої інфраструктури та причини цього. Зроблені припущення щодо нейтралізації негативного впливу вказаних причин на індекс глобальної конкурентоспроможності країни.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: індекс глобальної конкурентоспроможності, фактори підвищення ефективності, інноваційні фактори, транспортна інфраструктура, фінансування, економічний розвиток

АННОТАЦИЯ. Рассмотрено значение индекса глобальной конкурентоспособности. Указаны его составляющие в виде основных компонентов. Определена необходимость комплексного влияния компонентов на экономическую политику. Проанализирована позиция Украины в рейтинге среди других стран. Рассмотрена динамика отдельных компонентов за четыре года. Более детально рассмотрено влияние общей и транспортных инфраструктур. Определено неудовлетворительное состояние автодорожной инфраструктуры и причины этого. Сделаны предположения относительно нейтрализации негативного влияния указанных причин на индекс глобальной конкурентоспособности страны.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: индекс глобальной конкурентоспособности, факторы повышения эффективности, инновационные факторы, транспортная инфраструктура, финансирование, экономическое развитие.

ANNOTATION. Consider the value of the index of global competitiveness. Shown as part of its main components. Determines the need for complex components influence on economic policy. Analyzed Ukraine's position in the ranking among other countries. Dynamics of the individual components was examined in four years. A closer look at the impact of general and transport infrastructure. Defined by the poor state of road infrastructure and the reasons for this.

Make assumptions about neutralizing the negative impact of these causes in the Global Competitiveness Index of the country

KEYWORDS: Global Competitiveness Index, factors increase efficiency, innovation factors, transport infrastructure, funding, economic development.

Постановка проблеми. Протягом останніх років світова економіка перейшла на якісно новий рівень розвитку, що спричинило і якісно новий рівень конкурентної боротьби – не шляхом використання дискримінаційних методів, а, власне, розвитку економічно обґрунтованих переваг окремих країн. Кожна із інституцій, що вивчає причини різного рівня конкурентоспроможності країн, використовує низку показників, за допомогою яких визначаються найбільш конкурентні економіки світу, що зумовлює відповідну зацікавленість інвесторів у тій чи іншій економіці [1]. Оскільки ці показники можуть позитивно впливати на рівень економіки тільки при спільній взаємодії, то при розробці програм економічної політики слід приділяти увагу всім показникам компонент. В таких умовах вкрай важливо аналізувати місце України серед інших країн за допомогою індексу глобальної конкурентоспроможності та її складових.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження з питань конкурентоспроможності національних економічних систем вивчали такі вчені, як Майкл Юджин Портер, Лоуренс Генрі Саммерс, Бертіл Готтхард Олін, Елі Хекшер, Пол Робин Кругман, Антоненко К.В. [2], Базилюк Я.Б., Буркинський Б.В., Іноземцев В.Л., Лук'яненко Д.Г., Жаліло Я.А.

Вагомою складовою Індексу конкурентоспроможності є транспортна інфраструктура, проблемами розвитку та функціонування якої досліджували Шинкаренко В.Г., Костюченко Л. В., Блудова Т.В., Бондар В.В. [3], Абрамова Л.С. та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність - це системна категорія, обумовлена економічними, соціальними і політичними чинниками, які забезпечують стабільне становище країни або її продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. З розвитком виробництва і під впливом технічного прогресу конкурентоспроможність визначається чинниками вищого рівня – інфраструктурою країни, її науковим потенціалом, рівнем освіченості населення [2].

Світовий економічний форум, починаючи з 2004 року, щорічно проводить дослідження, на підставі якого складає рейтинг країн по показникам економічної конкурентоспроможності. Індекс глобальної конкурентоспроможності був створений професором Колумбійського університету Ксав'є Сала-і-Мартіном (Xavier Sala-i-Martin) та вперше

опублікований у 2004 році. Він розраховується по методиці світового економічного форуму та базується на статистичних даних та результатах опитування керівників компаній. Інформація отримується з декількох джерел, таких, як національні рахунки, статистика зайнятості, статистика платіжного балансу, статистика зарубіжних філій, статистики прямих іноземних інвестицій і кількісних показників в значній мірі отримані з міжнародних та регіональних організацій і спеціалізованих органів. Важливо відмітити, що індекс глобальної конкурентоспроможності є кумулятивним показником, в якому невідповідність навіть одного з елементів призводить до погіршення комплексного значення [2].

На цей час дослідження охоплює близько 140 країн. Згідно цього дослідження конкурентоспроможність – це набір факторів, які визначають виробничий рівень країни та оцінюють здатність забезпечити високу продуктивність бізнесу, що в свою чергу характеризує рівень економічного добробуту нації. Таким чином, факторів, що формують конкурентоспроможність національних економік, багато и вони є дуже різними. Кількість їх досягає 113, вони об'єднані у 12 контрольних компонентів, які наведені на рисунку 1.

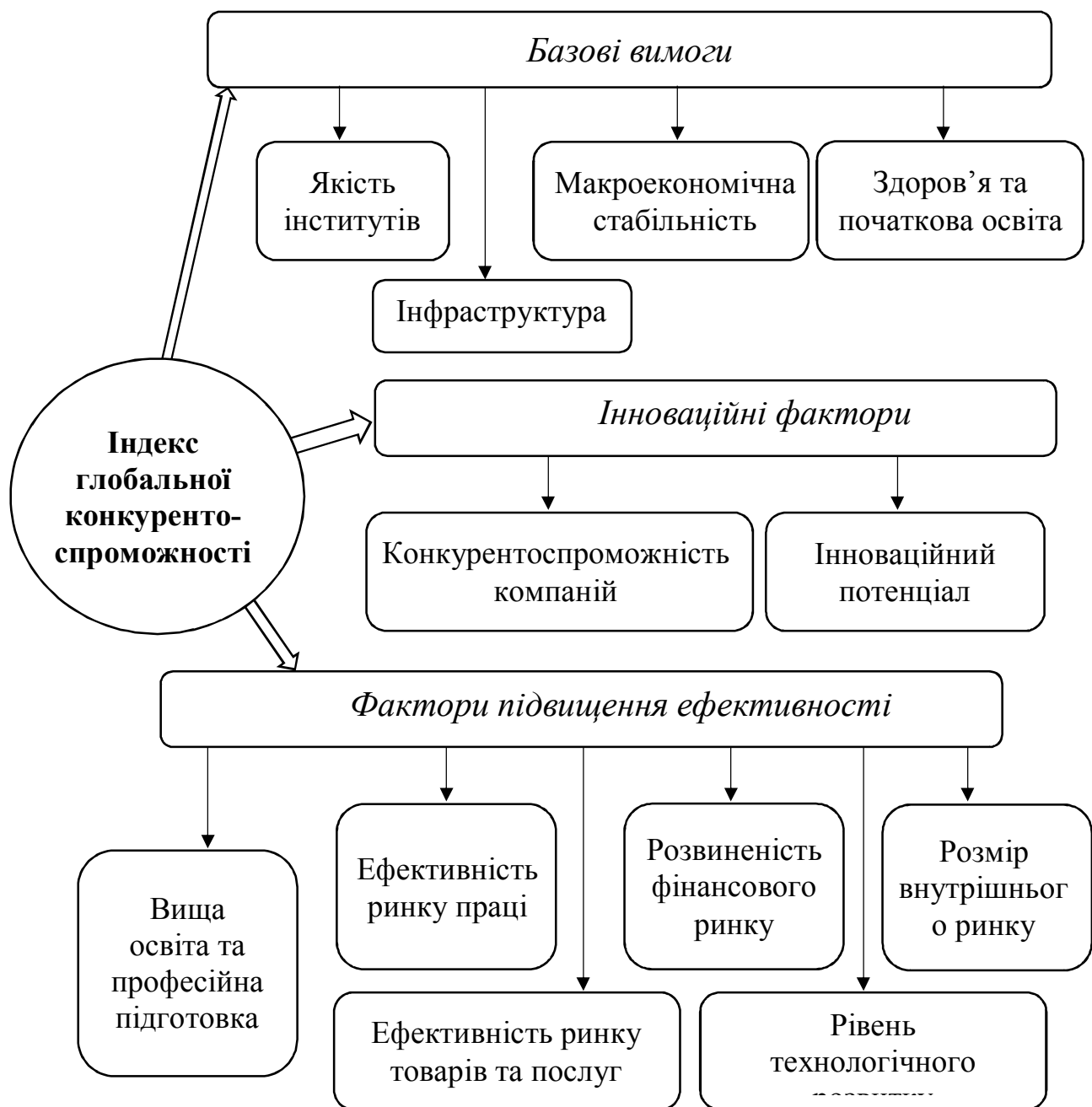

Рис. 1 Основні компоненти, що складають індекс глобальної конкурентоспроможності країни.

Жоден із наведених компонентів не може відокремлено вплинути на конкурентоспроможність, тому ті країни, що прагнуть економічного зросту, мають комплексно аналізувати всі показники по компонентам, враховувати взаємозв'язки між ними, та формувати економічну політику саме з урахуванням загального впливу. Країни, які відрізняють високі показники національної конкурентоспроможності, забезпечують більш високий рівень добробуту свого населення. Вказані компоненти мають різний вплив на економіки держав, в залежності від початкових умов та поточного рівню розвитку та із часом вони змінюються відповідно до прийнятих рішень стосовно економічної політики.

У звіті Світового економічного форуму при складанні рейтингу вказується також місце кожної країни серед інших, згідно визначеному індексу глобальної конкурентоспроможності. На рисунку 2 приведений графік динаміки змін місць дев'ятьох країн за 2014-2015 роки [6, 7].

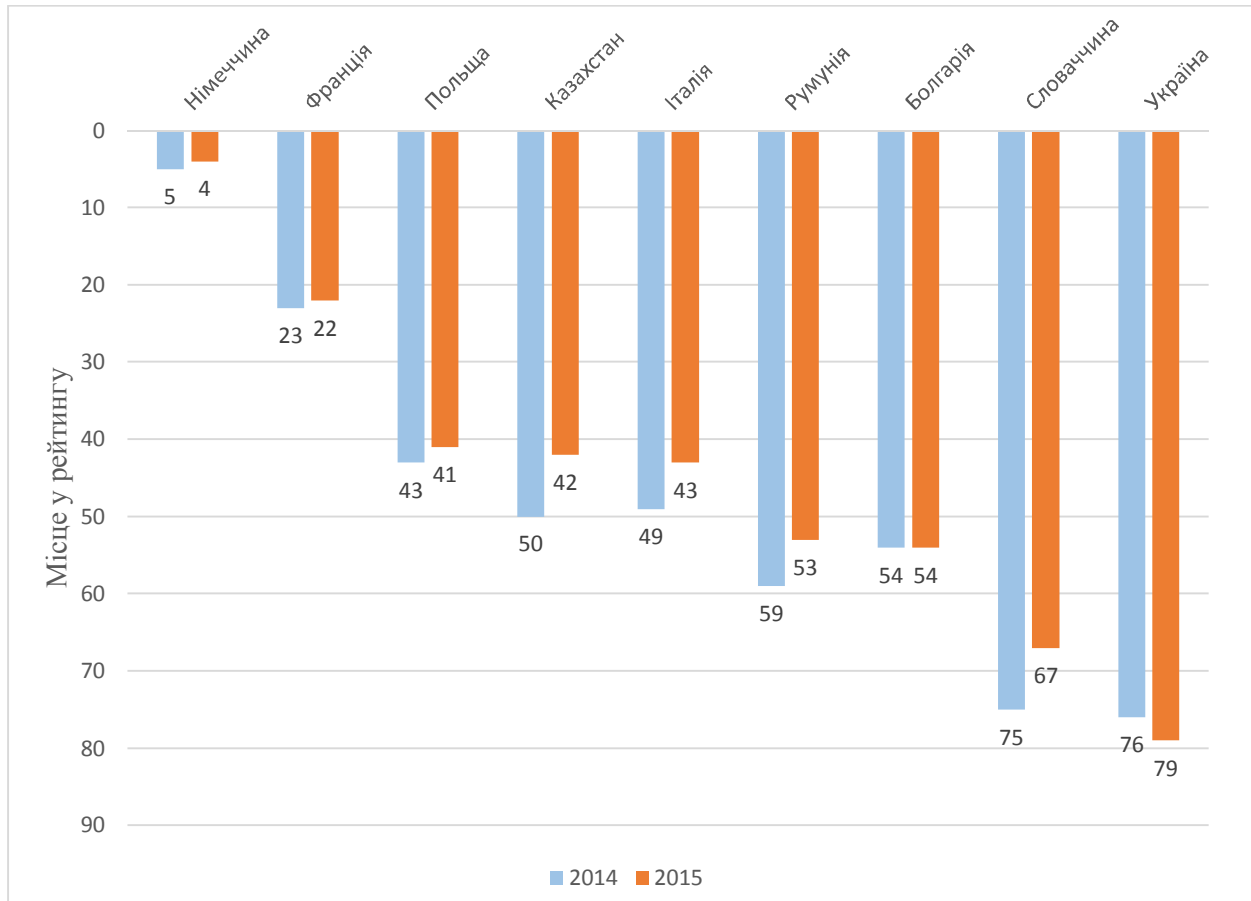

Рис. 2. Рейтинг країн по індексу глобальної конкурентоспроможності (місце в рейтингу)

Наведений на рисунку 2 рейтинг країн по індексу глобальної конкурентоспроможності демонструє, що більшість вказаних країн за два роки стали займати більш високе місце. Виключення складають Болгарія та Україна: рейтинг першої не змінився, залившись на 54 місці, а рейтинг другої знизився з 76 місця до 79 місця. Дані за два роки не є доказом негативної тенденції, але якщо розширити діапазон часу ще на 2 роки, то динаміка показника для України постає у наступному вигляді: 2012 – 73 місце, 2013 – 84 місце, 2014 – 76 місце, 2015 - 79 місце, що підтверджується показниками, наведеними у таблиці 1. Проте, кількість та склад країн у рейтингу у ці роки змінювалась, тому місце у рейтингу не є досить об'єктивним показником, але негативна тенденція виявляється і при аналізі саме індексу глобальної конкурентоспроможності, який в період з 2012 по 2015 роки склав 4,1, а у 2015 знизився до 4,0. Але за думкою експертів, якби склад та кількість країн, що входять у дослідження, не змінилися, то Україна зайняла би 78 місце. Все

вищесказане підтверджує необхідність розробки певних заходів, реалізація яких дозволить поліпшити економічний стан країни та покращити рівень її конкурентоспроможності серед інших країн.

Для більш детального аналізу необхідно розглянути динаміку змін компонентів, які об'єднані у три підіндекси, а саме, базові вимоги, фактори підвищення ефективності та інноваційні фактори. Згідно даних Світового економічного форуму, наведених у таблиці 1, компоненти інноваційних факторів мають позитивні зміни: якщо з 2012 року по 2015 рік вони дорівнювали 3,4, то у 2015 можна спостерігати збільшення до 3,6. Фактори підвищення ефективності також не показали значних змін, оскільки зниження можна відмітити тільки у 2013 році, коли їх значення дорівнювало 4,0, а решту часу цей компонент утримувався на відмітці 4,1.

Таким чином, найбільш вагомі зміни відбувалися із компонентами базових вимог. Позитивну тенденцію з доволі значними змінами демонструє компонент здоров'я і початкової освіти – з 5,8 він підвищився до 6,1. Якість інститутів була декілька знижена, але у 2015 року знову складала 3,1, як і на початок аналізованого періоду. Найбільш негативні зміни у компонента макроекономічної стабільності – з 4,4 він знизився до 3,1. Такі зміни пояснюються нестабільною економічною ситуацією в Україні. Макроекономічна стабільність характеризується серед іншого створенням необхідної інфраструктури. Компонент інфраструктури майже не змінювався, але його розмір, хоча і не є занадто низьким, все ж нижче, ніж у багатьох країн, які відрізняє високий рівень конкурентоспроможності.

Динаміка компонентів, що характеризують конкурентоспроможність України, за період з 2011 по 2016 роки [4, 5, 6, 7]

Таблиця 1

Показник	2012-2013		2013-2014		2014-2015		2015-2016	
	Показник	Місце (кількість країн)	Показник	Місце (кількість країн)	Показник	Місце (кількість країн)	Показник	Місце (кількість країн)
Індекс глобальної конкурентоспроможності (граничні значення 1-7)	4,1	73 (144)	4,1	84 (148)	4,1	76 (144)	4,0	79 (140)
Базові вимоги:	4,4	79	4,3	91	4,4	87	4,1	101
1. Якість інститутів	3,1	82	3,0	137	3,0	130	3,1	130
2. Інфраструктура	4,1	89	4,1	68	4,2	68	4,1	69
3. Макроекономічна стабільність	4,4	132	4,2	107	4,1	105	3,1	134
4. Здоров'я і початкова освіта	5,8	65	5,8	62	6,1	43	6,1	45
Фактори підвищення	4,1	65	4,0	71	4,1	67	4,1	65

ефективності								
5. Вища освіта та професійна підготовка	4,7	90	4,7	43	4,9	40	5,0	34
6. Ефективність ринку товарів та послуг	3,8	62	3,8	124	4,0	112	4,0	106
7. Ефективність ринку праці	4,4	47	4,2	84	4,1	80	4,36	56
8. Розвиненість фінансового ринку	3,5	117	3,5	117	3,5	107	3,2	121
9. Рівень технологічного розвитку	3,6	62	3,3	94	3,5	85	3,4	86
10. Розмір внутрішнього ринку	4,6	114	4,6	38	4,6	38	4,5	45
Інноваційні фактори	3,4	79	3,4	95	3,4	92	3,6	72
11. Конкурентоспроможність компаній	3,7	81	3,7	97	3,7	99	3,7	91
12. Інноваційний потенціал	3,2	38	3,0	93	3,2	81	3,4	54

В період з 2012 по 2016 роки показник інфраструктури не зазнав значних змін. На початок періоду, що розглядається, протягом двох років він займав 6 місце серед інших дванадцяти компонентів, після чого піднявся до 4 місця. Але в останньому році розглянутого періоду знов знизився до 5 місця. Такі зміни не досить точно підтверджуються показником компонента, оскільки раніше зі значенням 4,1 він займав 6 місце. Це означає, що спостерігається погіршення деяких інших компонентів, а саме – макроекономічної стабільності до 3,1, як вже було зазначено вище.

Інфраструктура є складовою дев'яти таких показників, як: якість загальної інфраструктури, якість інфраструктури по окремим видам транспорту, а також якість електроенергетичних мереж та ліній телефонного зв'язку. Динаміка загальної інфраструктури та показників, що відносяться до транспортної інфраструктури наведені на рисунку 3.

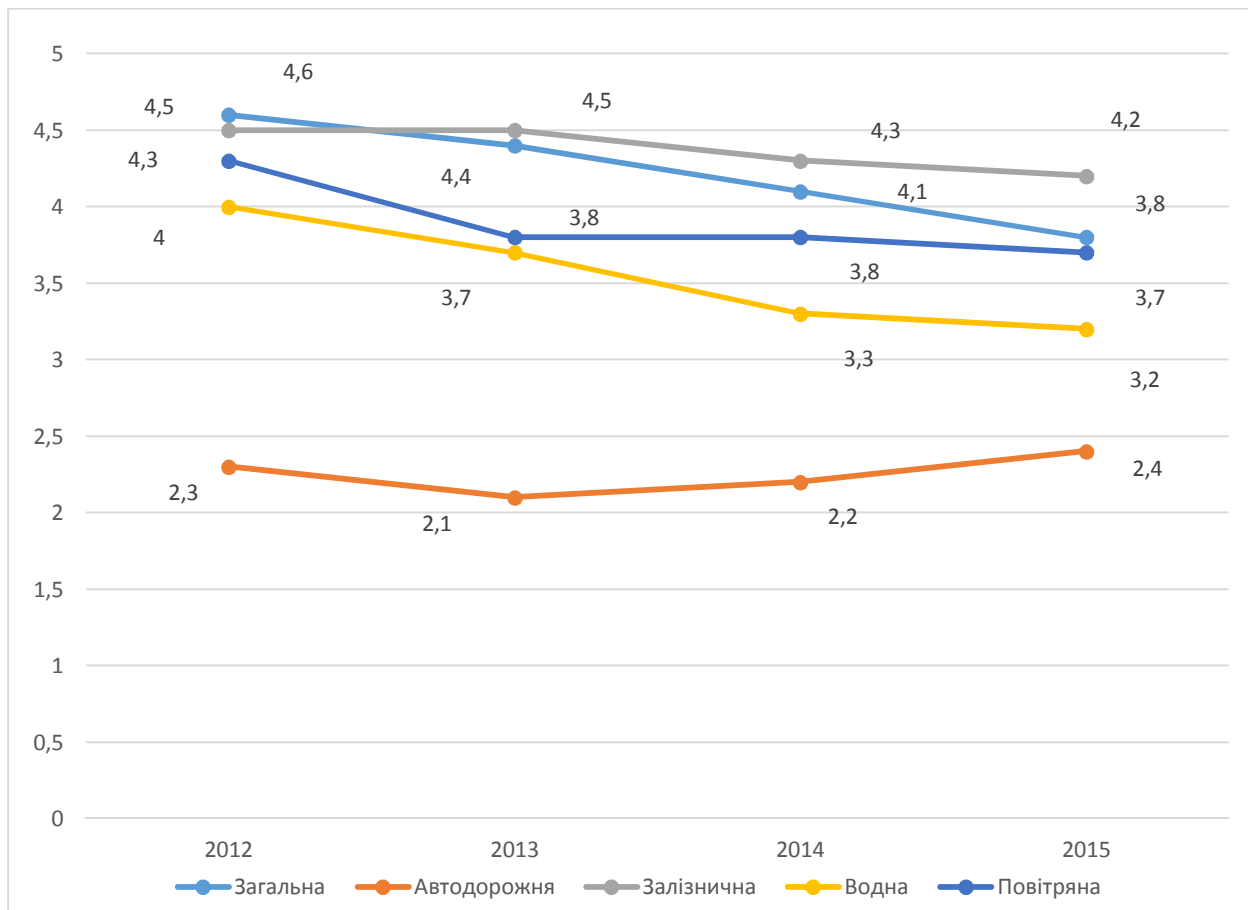

Рис. 3. Динаміка показників загальної та транспортної інфраструктури за 2012-2015 роки [4, 5, 6, 7]

Згідно даних рисунку 3 індекс якості загальної інфраструктури в Україні поступово знижується, оскільки у 2012 році він складав 4,6, а к 2016 року він знизився до 3,8. Для пошуку причин, що призвели до такого зниження, слід розгледіти вплив кожної інфраструктури окремо, зокрема транспортні інфраструктури. Транспорт, як інфраструктурна галузь, має розвиватися випереджальними темпами, що сприятиме укріпленню зовнішньоторговельних зв'язків України, її територіальному розвитку, залученню транзиту, збільшенню обсягів валютних надходжень, оптимізації товаропотоків [8].

Якість автодоріг трохи підвищилась – з 2,3 до 2,4 – але цей показник є самим низьким серед інших транспортних інфраструктур. Це свідчить про те, що якість автодорожньої інфраструктури в країні значно гірша, ніж всіх інших шляхів сполучення. Незважаючи на зменшення показників залізничної, водної та повітряної інфраструктур, автодорожня суттєво відстає по якості. Наявні транспортно-експлуатаційні показники доріг визначають низькі експлуатаційні швидкості автотранспорту, високі витрати пально-мастильних матеріалів та високу частку транспортної складової у собівартості продукції. Собівартість перевезень у 1,5 разів, а витрати пального на 30% перевищують аналогічні показники у розвинутих зарубіжних країнах [9]. Такі диспропорції між рівнями

різних транспортних інфраструктур є суттєвою перепорою для створення транспортної мережі, яку буде відрізняти висока якість, ефективна експлуатація та можливість реалізації транспортного та транзитного потенціалу країни.

Висновки з проведеного дослідження. Маючи розгалужену транспортну інфраструктуру та знаходячись на перехресті найважливіших напрямів світової торгівлі між Європою, Азією та іншими континентами, Україна має всі передумови для її розвитку за умови виваженої державної політики [3], але тільки цього недостатньо, якщо не прагнути підвищувати рівень якості дорожнього полотна та безпеки руху автошляхами. Однією з найбільш вагомих причин недостатньо високої якості автотранспортної інфраструктури є значна нестача фінансових ресурсів, як державного, так і місцевого рівнів. Таким чином, можна зробити висновок, що при відсутності зросту фінансування державою, необхідним є пошук приватних джерел або міжнародних кредитів. При успішному вирішенні цього питання з'явиться можливість удосконалення системи управління дорожнім господарством, підвищення якості експлуатації автомобільних доріг, поліпшення статусу автошляхів України, як транспортних коридорів для транзитних перевезень. Все це в подальшому дасть можливість зросту показника базових вимог та індексу конкурентоспроможності країни, за умовою раціональної економічної політики з урахуванням регулювання усіх компонентів.

Література.

[1] Барилюк І. В. Рейтингова оцінка конкурентоспроможності економіки України / І. В. Барилюк, Д.-С. Б. Кізима // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2012. - Вип. 4. - С. 134-141. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2012_4_23.

[2] Антоненко К. В. Оцінка конкурентоспроможності економіки України на світових ринках [Електронний ресурс] / К. В. Антоненко, А. О. Кусочкіна // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/7121/7966>.

[3] Бондар В. В. Рівень розвитку транспортної інфраструктури України: національний та глобальний вимір [Електронний ресурс] / В. В. Бондар // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.global-national.in.ua/vipusk-1-2014/73-bondar-v-v-riven-rozvitku-transportnoji-infrastrukturi-ukrajini-natsionalnij-ta-globalnij-vimir>.

[4] The Global Competitiveness Report 2012-2013 [Електронний ресурс] // World economic forum. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf.

[5] The Global Competitiveness Report 2013-2014 [Електронний ресурс] // World economic forum. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf.

[6] The Global Competitiveness Report 2014-2015 [Електронний ресурс] // World economic forum. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf.

[7] The Global Competitiveness Report 2015-2016 [Електронний ресурс] // World economic forum. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf.

[8] Щодо перспективних напрямів співробітництва України з країнами ЄС у реалізації потенціалу транспортної системи України. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс] // Національний Інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.niss.gov.ua/articles/579/>.

[9] Сіненко І. В. Вплив мережі автотранспортних коридорів на розвиток туристичної інфраструктури / І. В. Сіненко. // Економіка. Управління. Інновації. - 2010. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_1_21.